

vil kunne skade, muligvis ødelægge det gode naboskab.

Det vi ser er, at nogle få – ofte højroastede og indflydelsesrige – danske kommentatorer og journalister – forsøger, oppefra og ad kunstig vej, at skabe nationale aversioner, hvor der ikke i forvejen i nævneværdig grad eksisterede et sådant fænomen. Tendensen kan karakteriseres som et forsøg på, ved hjælp af nedsettende karakteristika, hadefulde udtalelser, bevidst villende oplysninger og ladede adjektiver, at kolportere en mytologi, som tydeligt har demagogisk sigte, og som ikke repræsenterer virkelighedens kompleksitet.

Da en delegation, med den færøske lagmand i spidsen, for nogle år siden besøgte Danmark, blev den i en af Danmarks førende aviser omtalt som en flok „velklædte tiggere“. Det væsentlige i denne forbindelse er ikke, at det reelt drejede sig om, delvis efter dansk pres, at optage lån i Danmark. Pointen er, at hvor man i anden forbindelse (Indonesien, Latinamerika) taler om „lån“, er færinger herefter behæftet med den pejorative betegnelse „tiggere“. Den danske forfatter Henning Prins benytter samme betegnelse, når han i en artikel (gengivet i den færøske avis *Dimmalætting* 4. nov. 1994) taler om, at færinger „viser deres vikingesind ved klynkende tiggeri“. I dette tilfælde fordobles den demagogiske effekt af, at forfatteren her sammenstiller to lige misvisende klischeer, nemlig det gamle og det ny mytologiske færebillede: vikingemyten og tiggermyten. Prins' hæderlighed kan i øvrigt bedømmes af en passus i samme artikel, hvor han konstaterer, at på Færøerne er det „en dårlig hustru, der føder mindre end ti børn“. En interessant oplysning fra en dansk Færø-ekspert, især når man betænker, at fertilitetstallet på Færøerne for året 1994 i virkeligheden var 2,4 % – og fraflytningen samme år 4,3 %.

Sammenlignet med en anden dansk intellektuel, forfatteren Lars Bonnevie, er Prins dog en relativt afbalanceret kommentator. Bonnevie, som repræsenterer en særlig u-lands solidaritet, udtaler (i et forfatterportræt i *Weekendavisen* 6. – 12. maj 1994) i forbindelse med den færøske krise:

Jeg fik grundlagt mit enøjede had til færingerne som 13-årig, og det har holdt sig, så jeg ler ondt og skadefro når de i dag falder hjælpeløse og vingeskudt ud over afgrunden.

At tendensen har holdt sig, ses bl. a. af en artikel i *Ekstrabladet* (d. 7. januar i år), hvor Ole Hyltoft, i forbindelse med den danske statsminister Poul Nyrup Rasmussens besøg på Færøerne i januar, udtaler følgende:

Under de færøske nissehuer skjuler sig et krater af boblende galskab. Her kommer repræsentanten for os, der poster millioner og atter millioner op i de tobenede bjerggæder, og så undlader de ikke bare at sige tak, de stikker ikke engang kløven frem til hilsen.

Det falder udenfor denne artikels formål at gå ind på en dyberegående analyse af de ovenfor citerede passager. Jeg vil dog vove at påstå, at de færreste ville løfte et øjenbryn ved at se beskrivelser af denne art i en nazistisk pamflet, møntet på f. eks. polakker, sigøjnere eller jøder. Et iøjnefaldende kendetegn ved sådanne pejorative karakteristika er, at de bliver benyttet, ikke om individer, enkeltsituationer eller afgrænsede grupper, men om en hel nation (indbefattet de på Færøerne bosatte danskere og deres børn). Det, de her citerede repræsentanter for dansk intelligens begår er – som Aldous Huxley engang udtrykte det – „generalisationens dødsynd“. Man begynder, på denne baggrund, bedre at forstå et fænomen som den jugoslaviske tragedie. Der findes historikere, som mener, at den ikke var et resultat af menigmands fordomme eller historisk atavisme. Den blev skabt af intellektuelle og demagoger. Hvad dansk intellektuel demagogi i værste fald kunne føre til, kan anes, hvis man betænker følgende slogan, efter sigende opstået i Danmark efter den færøske krises begyndelse:

SPAR I SKAT – SKYD EN FÆRING

De i denne artikel citerede passager er nærmest tilfældigt valgt og ikke resultat af systematisk avis-

læsning. De vil kunne suppleres med mange andre smagsprøver fra det etniske raritetskabinet. Et relativt interessant eksempel kunne man se i en anmeldelse i *Weekendavisen* for 30. januar – 5. februar 1998. Danskeren Ole Wich, fotograf, reklametegner og kunstner, udgav i 1996, efter i en årrække at have boet i Tórshavn, den lille digtsamling „Ophav“, hvor han med humor og præcision fokuserer på lillesamfundets negative sider. En færting, boende i Danmark, ville kunne skrive lignende tekster, men med modsat adresse. I begge tilfælde drejer det sig om den nødvendige, gensidige kritik, som er en forudsætning for naboskabets fortsatte beståen. Wicks bog er i virkeligheden dybt konstruktiv, og man nikker genkendende til de situationer, han skildrer, hvoraf mange er taget lige på kornet. Som nævnt i begyndelsen af denne artikel, drejer det sig dog i mange tilfælde om tendenser, som er dele af en mere kompleks helhed. Udsat for anmelderen Ulrik Højs demagogiske filter bliver tendenserne nationalt repræsentative, hvorved Wicks sande tekster bliver usande. Vist kender man på Færøerne formuleringen „helvitis danskari“, emblematiske udbasuneret af anmelderen. Det velkendte danske modstykke er „forbandede færinger“ eller (da man i Danmark ikke forstår færøsk) f. eks. „helvedes polak“. I hverken det ene eller det andet af tilfældene er dog der tale om nationalt repræsentative holdninger.

IV

For at undgå misforståelser er det nødvendigt – før jeg går videre – i en kort digression at gøre opmærksom på, at nærværende artikel på ingen måde skal forstås som et færøsk (økonomisk eller politisk) defensort. Hverken den fortidige eller den nutidige udvikling animerer nemlig til et sådant.

En endegyldig, autoritativ bedømmelse af færøsk politik de sidste 25 år må overlades til historikerens distance. Som tingene ser ud i dag, er det først og fremmest færøske politikere og erhvervsfolk, der har ansvar for 70'ernes og 80'ernes udvikling. Den kendsgerning, at det dengang drejede sig om en ny generation af dynamiske politikere, gør hele denne historie dobbelt alvorlig og dobbelt tragisk.

Men situationen er værre: man ser i dag få tegn på, at færøske politikere har gennemgået nogen selvrensning i dybere forstand. Samtidig med at lagtinget kort før jul vedtog en absurd skatteletelse for en enkelt relativt velhavende samfundsgruppe, presses der, fra lokal side, på for at gå gennemført nye, gigantiske tunnelprojekter. En meget benyttet undskyldning for 80'ernes havarerende økonomiske politik har været, at man dengang ikke havde en nationalbank. Det har man i dag. Og både den færøske nationalbankdirektør, det statistiske departements direktør og Færøernes førende havbiolog har advaret imod de ny tilbød til gigantomani. De taler imidlertid for døve øren. I mange tilfælde gider politikerne ikke engang svare på deres advarsler. At man allerede for lang tid siden (f. eks. i *The Guardian* for den 1. august 1997) har spået en ny global økonomisk krise, synes ikke at indgå i den færøske politiske amatørismes univers.

Så meget desto vigtigere er det at advare imod de tilbød til etnisk stigmatisering, som er dokumenteret i denne artikel. Det vil være dobbelt uretfærdigt, hvis den brede befolkning på Færøerne, anstændige, pligt-opfyldende mennesker, først skal straffes af et ukvalificeret, anakronistisk politisk system, ude af stand til at planlægge langsigtede strategier – og derefter behæftes med en række nedsettende klischeer af nogle få danske repræsentanter for fænomenet *Der wildgewordene Kleinbürger*.

V

Det vil selvfølgelig være vanskeligt at give en fyldestgørende forklaring på de etniske aversioner, som er dokumenteret i denne artikel. Udover „motiveless malignity“ (Samuel Coleridge) vil man foreløbig være henviset til at pege på simpel uvidenhed. Et fåtal danskere har et mere end overfladisk kendskab til Færøerne, dvs. kulturlivet, hverdagen, de menneskelige relationer. Enkelte af disse (f. eks. Reusch, Wählin, Harhoff, Flohr Sørensen) har leveret væsentlige bidrag til færøsk historisk og litterær forskning. Der findes også danske journalister, som oplyser sagligt om fær-

øske spørgsmål, *Weekendavisens* Frede Vestergaard er en af dem. Men gennemgående er danskere – og især danske journalister – ganske uvidende om færøske forhold. At mange af dem samtidig, efter få timers ophold på øerne, begynder at optræde som autoritative Færø-eksperter gør ikke sagen bedre.

Et morsomt eksempel på dansk uvidenhed og manglende respekt for færøske forhold er bogen *Dansk Sprogglære*, udgivet i 1996 af det ansete forlag Dansk lærerforening, forfattet af 7 danske sprogeksperter. I bogen finder man, under afsnittet om fremmede sprog, følgende færøske miniparlor:

Eg tosa føroyskt
Eg tosa ikki dansk
Tosar tú føroyskt?
Ein tveir trír fjórir fem

De fejl, som forekommer i denne, autoritativt forfattede, prøve på færøsk sprog, er her kursiveret. Den sidste linie er faktisk lidt af en præstation. De 7 danske eksperter har, i disse fem eksempler på talord, kreativt sammenblandet færøsk, islandsk, dansk – og et ikke-eksisterende sprog.

Kernen i dette forhold kan måske udtrykkes som en mentalitetshistorisk betinget anomali, hvor den almindelige færøing i sin sjæl i et vist omfang indeholder færøsk og dansk kultur, men den almindelige dansker kun dansk kultur. Alle færinger taler, skriver og læser dansk, en del af dem har et indgående kendskab til dansk middelalderdigtning (folkeviserne), mange følger godt med i dansk politik, og for en relativt stor gruppe er Kierkegaard, Grundtvig, Turell og Strunge *household names*. En lignende todimensionalitet ser man ikke i Danmark.

Der er denne anomale situation, man ser reflekteret i det danske færebillede. Det er vigtigt – og faktisk vigtigere nu end nogensinde før – at både færinger og danskere er opmærksomme på, hvad der sker indenfor færøsk økonomi og politik. Samtidig må man være sig bevidst, at der her kun er tale om to aspekter af et samfund, som sin lidenhed til trods er ligeså kompliceret som det danske, og måske endnu mere modsætningsfuldt. Gør man ikke det, ender man med at producere et mytologisk billede som svarer nogenlunde til, at en fransk journalist fremstillede Danmark som et land, bestående udelukkende af racister og selskabstømmere. Udover de problematiske aspekter, som man nu i 5 år så at sige udelukkende har koncentreret sig om, indeholder Færøerne en hel del aktiver, hvoraf det største er en kulturel dynamik og en kunstnerisk kreativitet, som er usædvanlige for et så lille område.

Afslutningsvis er det vigtigt – og giver grund til optimisme – trods alt at kunne konstatere, at det (ganske vist embryoniske) etniske korstog, som der her er advaret imod, stort set ikke har anfægtet almindelige danskeres og færingers holdning overfor hinanden. Man hygger sig sammen. Men besøger stadigvæk hinanden sommer og vinter. Man diskuterer hinandens fejl og svagheder. Man samarbejder på mange områder. Måske er der endda tale om et medmenneskeligt, socialt og kulturelt netværk, som ubevidst er blevet styrket det sidste par år, som en slags værn imod de medieskabte kløfter. Folkehad er i det 21. århundrede en absurditet, og hvis denne analyse af det færøsk-danske naboskab er korrekt, repræsenterer det i virkeligheden et eksempel til efterfølgelse på globalt plan. Den fremtidige politiske og statsretslige udvikling er i denne forbindelse kun til en vis grad væsentlig. Der er f. eks. ingen grund til, at det gode forhold ikke skal kunne fortsætte, uanset om man skulle, eller ikke skulle, beslutte sig for at ophæve rigsfællesskabet.

Der skal åbenbart meget til, før Bonnevis had, Prins' usandheder, Højs generaliserende demagogi og Hyltofts bjerggæds-stigmatisering vil komme til at slå skår i forholdet mellem færinger og danskere. Idet man håber, at naboskabet vil vise sig at være resistent, beklager man dog, at der indenfor dele af dansk intelligens er en sådan trængsel efter at udstille egen mental vulgaritet.

Hanus Andreassen